

Л. Ф. Лєскова,

ст. викладач кафедри соціальної роботи Чернігівського національного технологічного університету

А. Ю. Костирко,

студентка факультету соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації Чернігівського національного технологічного університету, м. Чернігів, Україна

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

У результаті анексії Росією АР Крим та втрати Україною контролю над частиною території Донецької та Луганської областей в Україні з'явилися значні потоки людей, які були змушені залишити місця свого постійного проживання і переселитись до інших регіонів України. У вітчизняній науковій літературі, засобах масової інформації їх визначають як «внутрішні мігранти», «вимушені переселенці», в офіційних документа – як «внутрішньо переміщені особи» (далі – ВПО). Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», такими визначені «громадяни України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [1].

Оскільки Україна вперше зіткнулася з таким масовим явищем переміщення, фахівці, які працюють у державних структурах та в недержавних організаціях, не мали ані досвіду роботи з ВПО, ані методологічного інструментарію для роботи з такою групою клієнтів. Таким чином, вони отримали своєрідний виклик для себе як професіоналів та для соціальної роботи як професії та наукової дисципліни в Україні.

Внутрішньо переміщені особи як цільова група мають різнопланові проблеми (матеріальні, соціальні, юридичні, житлові, освітні, медичні, інформаційні та ін.), до вирішення яких влада України виявилась неготовою. Вразливість цієї групи клієнтів можуть посилювати також такі фактори, як хронічні захворювання, мовний бар'єр, культурні відмінності, наявність статусу «внутрішньо переміщена особа», що посилює дискримінацію, ризик алкогольної та наркотичної залежності через неможливість самореалізації, відсутність можливості забезпечити достатній рівень проживання.

Слід зазначити, що в основному діяльність волонтерських організацій та міжнародних фондів найбільш виправдовують сподівання людей. Основним завданням для влади на сьогодні є створення умов для успішної адаптації та інтеграції ВПО в територіальні громади, де б вони відчували себе повноцінними членами цих громад.

У межах програми ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» у багатьох областях реалізуються певні проекти підтримки ВПО у співпраці з місцевими органами влади. Зокрема, у нашому славетному місті Чернігові реалізовується проект «Культурно-просвітницький центр для ВПО “Наша сила – в єдності”» Чернігівської міської ради «Бюджет участі» на 2016–2017 роки, метою якого є здійснення соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб засобами культури та проведення змістовного дозвілля дорослих та дітей. Заходи цього проекту спрямовані на ознайомлення з культурною спадщиною Чернігівщини, розвиток творчих здібностей, створення умов для міжособистісного спілкування, налагодження соціальних контактів.

Серед форм підготовки майбутніх соціальних працівників важливу роль відіграє волонтерська діяльність, яка є дієвим способом соціалізації та самореалізації, отримання певного досвіду роботи з різними категоріями клієнтів. А отже, така діяльність є практичним втіленням отриманих теоретичних знань, а також визначається як процес набуття практичного досвіду майбутніми спеціалістами та має формуючий вплив на професійну компетентність.

У Чернігівському національному технологічному університеті ректорат та викладачі активно сприяють волонтерській діяльності студентів, особливо тих, хто навчається на факультеті

соціальної роботи. В навчальному закладі активно діють дві волонтерські організації різного спрямування – волонтерський центр «Довіра» та студентська соціальна служба. До роботи цих об'єднань залучаються студенти II–V курсів.

На сьогодні волонтерським центром реалізуються різні напрями волонтерської діяльності. Одним із них є залучення студентів-волонтерів до реалізації різноманітних проєктів, що є ефективною формою у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників.

До участі у реалізації проєкту «Культурно-просвітницький центр для ВПО “Наша сила – в єдності”» Чернігівської міської ради «Бюджет участі» були залучені студенти III курсу факультету соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації для організації змістового дозвілля дітей ВПО. Завдяки участі у цьому проєкті студенти набувають досвід роботи з цією категорією клієнтів. Важливим є те, що студенти вчать знаходити спільну мову з дітьми, зацікавлювати їх новими ідеями, залучати до корисних занять, показати інший бік життя – позитивний, гармонійний, наповнений любові до людей і життя взагалі.

Надання дітям соціальної і психологічної підтримки є невід'ємною частиною роботи соціального працівника. Профілактичні програми, призначені для проведення групових занять з дітьми, можуть включати:

- групові заняття з розвитку комунікативних навичок;
- групові заняття, спрямовані на допомогу в досягненні позитивних життєвих цілей тощо.

Такі види роботи ми використовували для організації і проведення дозвілля з користю для дітей ВПО.

Працюючи з дітьми ВПО, ми використовували роботу з м'яким матеріалом: глиною, пластиліном, солоним тістом, а також малювали, робили аплікації, переглядали мультиплікаційні фільми.

Старшим школярам ми пропонували такі теми для малювання: «Образ», «Щастя», «Дружба», «Радість», «Мир» та інші. Використання цієї техніки було доцільним для цієї категорії клієнтів.

Робота з дітьми ВПО є необхідним досвідом і практикою для майбутнього фахівця соціальної сфери, «територією» для застосування необхідних навичок та методів соціальної роботи. Коли ми організували діяльність та різні ігрові вправи для ді-

тей, ми спиралися на те, щоб розвинути у дітей певні таланти та провести час з користю.

Враховуючи вищесказане, варто додати, що соціальна робота з ВПО передбачає комплексну допомогу для клієнта та активізацію його внутрішніх ресурсів. Більш вразливою є така категорія клієнтів, як діти, які переселені з зони бойових дій. Працюючи з цією категорією, соціальний працівник повинен використовувати велику кількість методів для повноцінної соціалізації дитини в новому середовищі.

Головний критерій участі у цьому проєкті – це зміна якості життя. Вона виявляється в тому, що у дітей з'являється чітке відчуття задоволеності від спілкування, від того, що вони роблять щось разом з іншими дітьми та демонструють свої роботи батькам.

Таким чином, якщо змінюється якість особистого життя, то врешті-решт це призводить до зміни якості життя як територіальної громади так і суспільства загалом.

Список використаних джерел

1. Внутрішньо переміщені особи: безоплатна правова допомога та стратегічні вправи : навч. посіб. / Одеська обласна організація ВГО «Комітет виборців України». – Одеса, 2016 – 98 с.

2. Закіров М. Деякі аспекти розв'язання проблем внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс] / М. Закіров // Резонанс. – 2016. – № 39. – С. 5–10. – Режим доступу : <http://nbuviap.gov.ua/images/rezonans/2016/rez39.pdf>.

А. І. Войтовська,

викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, координатор Центру гендерної освіти Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини, м. Умань, Україна

ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР СОЦІАЛІЗАЦІЇ ВПО

Експерти, які працюють з цією проблемою, відзначають, що українські ЗМІ постійно, добровільно чи мимоволі, ігнорують проблеми жінок, які перебувають у зоні конфлікту. Гендерне насильство або взагалі не згадується, або ж зазначається тільки разом із іншими порушеннями, як, наприклад, порушеннями май-